NVE
NORGES VASSDRAGS- OG ENERGIVERK

PUBLIKASJON NR V 31

Bård Andersen

NATURULYKKER, FLOM OG SKRED
SAMORDNING AV INNSATS

Rapport fra arbeidsgruppe

VASSDRAGSDIREKTORATET

Omslagsbilder: Venstre: Flom i Øyeren 1967
Høyre: Skred i Nordfjordeid 1976
Foto: Bård Andersen

NVE
NORGES VASSDRAGS-
OG ENERGIVERK

TITTEL	NR
NATURULYKKER, FLOM OG SKRED SAMORDNING AV INNSATS	31
FORFATTER(E)/SAKSBEHANDLER(E)	DATO
Bård Andersen, Einar Beheim, Jens Laugesen, NVE Forbygningsavdelingen Edgar Hamre, Statens naturskadefond Arne Lycke og Stein Sværi, Norsk Naturskadepool	Juni 1990
	ISBN 82-410-0093-6

SAMMENDRAG

Rapport fra arbeidsgruppe med representanter fra Norsk Naturskadepool, forsikringsselskapene, Statens naturskadefond og NVE Forbygningsavdelingen. Rapporten behandler skadeårsaker, omfang og oversikt over aktuelle etater og institusjoner som kan yte bistand i krisesituasjoner med forslag om samordning av innsatsen. Gruppen har utarbeidet en informasjonsbrosjyre om naturulykker.

ABSTRACT

Report from a working committee with representatives from the Norwegian Pool of Natural Perils (the insurance companies), The Norwegian State Fund relating to Devastation by Nature and The Norwegian Water Resources and Energy Administration, Department of River Maintenance.

The Report deals with nature damages and gives a general view of the services and institutions which can give assistance in crise situations and makes a proposal for coordination of the efforts. The group has worked out an information folder regarding nature damages caused by floods and landslides.

EMNEORD

Naturskader
Flom og skred
Erstatninger
Sikringstiltak

SUBJECT TERMS

Nature damages
Floods and landslides
Compensation
Protection efforts

ANSVARLIG UNDERSKRIFT

Pål Mellquist
Vassdragsdirektør

Kontoradresse: Middelthunsgate 29
Postadresse: Postboks 5091, Maj.
0301 Oslo 3

Telefon: (02) 46 98 00
Telefax: (02) 69 61 51
Telex: 79397 NVEO N

Bankgiro: 0629.05.75026
Postgiro: 5 05 20 55

NATURULYKKER, FLOM OG SKRED
SAMORDNING AV INNSATS

RAPPORT

FRA ARBEIDSGRUPPE MED REPRESENTANTER FRA

NORSK NATURSKADEPOOL, FORSIKRINGSSELSKAPENE

STATENS NATURSKADEFOND

NORGES VASSDRAGS- OG ENERGIVERK, FORBYGNINGSAVDELINGEN

INNHOLDSFORTEGNELSE

		sidenr.
1.	OPPNEVNING AV ARBEIDSGRUPPE	2
2.	SAMMENDRAG AV RAPPORT	2
3.	SKADEÅRSAKER	3
4.	STATISTIKK	3
5.	FLOM OG NEDBØR	4
5.1	Flom i vassdrag	4
5.2	Vannskader som skyldes tilbakeslag i avløpsledninger	5
5.3	Vannskader som skyldes overflateavrenning	5
5.4	Isgang, kjøving	6
6.	KONTAKTADRESSER	6
7.	SAKSGANG, NATURULYKKER	8
7.1	Redningstjenesten	8
7.2	Forsikringsselskapene, Norsk Naturskadepool	8
7.3	Statens naturskadefond	11
7.4	NVE, Forbygningsavdelingen	12
8.	SAMORDNING AV INNSATS	14
8.1	Forsikringsselskapene, Norsk Naturskadepool	14
8.2	Statens naturskadefond	14
8.3	NVE	15
9	OPPSUMMERING	15
9.1	Forebygging av skade	15
9.2	Innsats når naturulykker har inntruffet	15
9.3	Samordning	16

1. OPPNEVNING AV ARBEIDSGRUPPE

På bakgrunn av de store flomskadene i østlandsområdet i 1987 og 1988 tok Forbygningsavdelingen i Norges vassdrags- og energiverk initativet til en arbeidsgruppe sammen med Statens naturskadefond og Norsk Naturskadepool for å få koordinert innsatsen med å sikre og redde verdier ved naturulykker i samband med flom og skred.

Gruppen ble oppnevnt etter uformelle samtaler i begynnelsen av 1989 og utkast til mandat ble sendt i brev fra NVE den 17. februar 1989.

Arbeidsgruppen har tilsammen hatt 12 møter i 1989 og 1990.

Følgende har deltatt i arbeidsgruppen:

Bård Andersen, Forbygningsavdelingen, NVE (formann).
Arne Lycke, Norsk Naturskadepool.
Stein Sværi, Norsk Naturskadepool.
Edgar Hamre, Statens naturskadefond.
Einar Beheim, Forbygningsavdelingen, NVE.
Jens Laugesen, Forbygningsavdelingen, NVE.

Gruppens arbeid har resultert i en felles rapport og en informasjonsbrosjyre om naturulykker, flom og skred.

NVE vil bli omorganisert fra 1.1.91. Forbygningsavdelingen vil bli en seksjon i en ny vassdragsavdeling. Regionkontorene blir stort sett uendret.

2. SAMMENDRAG AV RAPPORT

Etter en oversikt over skadeårsaker og omfang har gruppen sett på forskjellige typer skader som skyldes flom og skred i vassdrag, eller på grunn av nedbør og isforhold. Rapporten gir en oversikt over aktuelle kontaktadresser og telefoner og beskriver saksgangen for de organer som yter bistand, nemlig Redningstjenesten, forsikringsselskapene og Norsk Naturskadepool, Statens naturskade-fond og Norges vassdrags- og energiverk, Forbygningsavdelingen.

avdelingen.

Arbeidsgruppen har sett på hvilke muligheter disse instansene har til å yte bistand i krisesituasjoner. Som konklusjon foreslår gruppen retningslinjer for samordning av innsatsen i slike situasjoner.

Gruppen har utarbeidet en informasjonsbrosjyre om naturulykker. Brosjyren peker på hva den enkelte kan gjøre for å forebygge skader og hvor de skadelidte kan henvende seg når ulykker har inntruffet. Brosjyren vil bli sendt til kommuner, lensmannskontorer, forsikringselskaper og andre instanser som er engasjert i disse spørsmål.

3. SKADEÅRSAKER

De vanligste skadene i vassdragene oppstår som følge av flom, erosjon eller skred.

Flommer medfører oversvømmelse når elveløpet ikke har tilstrekkelig kapasitet. Det oppstår skader på bebyggelse og arealer, trafikkmessige ulemper og forurensning i vassdraget. Hvis elveløpet har stort fall, vil flomvannet føre sand og grus ut over dyrka mark, hager m.v. Jord og veger kan bli gravd ut og totalskadet, bruer kan bli revet vekk. I sjeldnere tilfelle kan menneskeliv gå tapt.

Erosjon foregår i større eller mindre grad i alle vassdrag hvor elveløpet ligger i løsmaterialer eller i leirjordområder. Under ekstraordinære flomforhold kan store masser bli gravd vekk, verdifulle områder kan bli skadet og bebyggelse kan bli ødelagt.

Skred kan bli utløst ved at skråninger blir ustabile på grunn av erosjon eller store nedbørmengder, eller ved uheldig belastning av grunnen. Skredene kan føre til at elveløp blir stengt og betydelige skader kan oppstå.

Isproblemer kan også medføre skader langs vassdragene. Isganger og isoppstuving kan føre til store oversvømmelser. Erosjon kan oppstå som følge av at elveløp fryser igjen. Vekslende vintervassføring er svært uheldig.

I Vest-Norge er det ikke uvanlig at steinskred, snøskred og glidninger, gjerne i forbindelse med flommer, medfører katastrofale situasjoner. Det oppstår erosjon i elver og bekker og nye flomløp blir dannet. Verdifulle områder, bebyggelse og kommunikasjoner kan bli skadet.

I tillegg til disse naturgitte vilkår vil også menneskelige inngrep kunne endre fall og strømforhold i vassdragene og gi grunnlag for skader ved flom, erosjon, skred og forurensning i vassdragene.

4. STATISTIKK

Vi har ingen samlet statistikk over skader som følge av flom og skred. Vi har satt opp en sammenstilling som viser utbetalte erstatninger fra forsikringsselskapene og skader som er registrert av Statens naturskadefond etter flom- og skredulykker samt utgifter til flomsikring etter 1980. Tallene viser bare en del av skadene, dels fordi det ikke gis full erstatning, dels fordi skader på offentlige og almene interesser, kommunikasjoner m.v. og samfunnsmessige ulemper ikke er tatt med. Beløpene er i mill. kr. (nominelle).

ÅR	Forsikringsselskap Erstatninger	Statens naturskadef. Erstatn. og flomsikr.	NVE/VF Flomsikring
1980	15,5	14,2	26
1981	19,1	8,1	24
1982	21,5	5,4	29
1983	37,0	10,7	30
1984	7,7	10,6	36
1985	24,6	11,8	37
1986	18,9	9,6	39
1987	305,7	9,4	35
1988	59,3	21,2	35
1989	22,1	52,1	53

5. FLOM OG NEDBØR

Erstatning etter vannskader på områder og bebyggelse er avhengig av om skadene direkte skyldes flom eller nedbør. Dette spørsmål har skapt problemer i en rekke skadetilfelle, både fordi opplysningene om forholdene har vært utilstrekkelige og fordi skadebegrepet er uklart. Det er neppe mulig å komme fram til noen enhetlig vurdering av alle skadetilfellene, men enkelte forhold kan avklares.

5.1 Flom i vassdrag

Uttrykket "flom" brukes normalt om en bestemt vannstand i et vassdrag (elv, bekk), f.eks. etter hyppighet: 10-årsflom, 100-årsflom og etter beregninger: middelflom, maksimal flom m.v. Målinger av vannstander og beregning av flommer utføres av NVE's Hydrologiske avdeling.

Så lenge vannstanden holder seg innenfor elveprofilet, vil flomskader skyldes utgraving, skred m.v. Slike skader er vanligvis enkle å vurdere. Tiltak mot slike skader behandles av NVE's Forbygningsavdeling.

Når vannstanden stiger over elvekanten, inntreffer oversvømmelse. Vannet vil gå inn over terrenget og forårsake skader på dyrka mark, veger og bebyggelse. Slike skader kan relativt enkelt tilbakeføres til flom i vassdrag.

For elver av en viss størrelse vil opplysninger om flomforhold kunne innhentes fra NVE. For mindre elver og bekker må det skaffes opplysninger fra kjentfolk, kommunens tekniske etater eller andre.

Følgende opplysninger om vannstandforhold er av betydning:

Maksimal flomvannstand (nivellert høyde). Dato og klokkeslett. Flommens varighet. Andre kjente flomhøyder med dato. Opplysningene må om nødvendig omfatte både tilstanden i vassdraget (resipienten) og ved skadestedet.
Ellers vil det alltid være behov for en rapport om skadeforløpet, bilagt kart over skadeområdet med inntegnet flomlinje og nødvendige profiler. Bilder av flomsituasjonen er alltid nyttige.

5.2 Vannskader som skyldes tilbakeslag i avløpsledninger

Her kan tenkes en rekke forskjellige situasjoner:

1 Avløpsledningen går til et vassdrag. Vannstanden i vassdraget (resipienten) vil kunne bestemme avløpet. Hvis det ikke er tilstrekkelig fall fra kjellersluk til resipient, vil det kunne bli tilbakeslag i ledningen, selv ved beskjeden vannstandsstigning i vassdraget. Vi kan følgelig få vann i kjelleren selv om det ikke er unormal flom eller oversvømmelse.

For å kunne vurdere disse skadetilfellene, er det nødvendig med kart eller situasjonsskisse som som viser bygning og vassdrag. Dessuten trengs et profil (snitt) som viser høyde på terreng, kjellergulv, kjellervannstand, avløpsledning og resipient. Det er også av betydning med opplysninger om flomforhold i vassdraget og eventuelle tidligere skader.

2 Avløpsledningen går til kommunalt eller privat felles avløpssystem.

I slike tilfelle må det foreligge rapport med tilstrekkelige opplysninger og nødvendige vedlegg. Forholdene vil variere fra sak til sak, det må derfor innhentes uttalelser fra sakkyndige, spesielt når det gjelder flere skadetilfelle og store økonomiske konsekvenser.

5.3 Vannskader som skyldes overflateavrenning

Ved sterk nedbør, regnskyll eller rask snøsmelting vil avløpet følge terrenget til nærmeste resipient. Vi kan tenke oss en rekke skadetilfelle.

1 Vannet samler seg og graver nye løp. Det kan oppstå erosjonsskader i dyrka mark og hager, på veger og bebyggelse. Det er her nødvendig å kjenne årsaken (bl.a. størrelsen på nedbøren) og skadeforløpet. Det må også klargjøres om skaden skyldes naturinngrep, feks. veger, omlegging av bekker m.v. Det må foreligge kart eller skisser og gjerne bilder av situasjonen.

2 Det oppstår lokale vannansamlinger. Slike ansamlinger kan føre til oversvømmelse med bygningsskader, f.eks. ved at vannet strømmer inn i huset gjennom dører, vinduer eller utette murer. Det er her av vesentlig betydning at det blir gitt tilstrekkelige opplysninger om nedbør og skadeforløp, bilagt kart og eventuelt detaljskisser.
Som grunnlag for vurdering må følgende forhold klarlegges:
Om vannansamlingen skyldes naturinngrep, som har endret avløps-forholdene. Om tidligere bekker eller grøfter er lukket og om kapasiteten er tilstrekkelig. Om bygningen er uheldig plassert (i forsenkning) eller om det er utført tiltak for avledning av overflatevann.

3 Overflateavrenningen går til private eller kommunale avløpsnett med utilstrekkelig kapasitet.
Skadene vil her inntreffe som tilbakeslag i ledninger. Vannet kan komme inn i kjellerne ved sluk. Slike skader vil normalt ikke regnes som naturskader. Det kan forekomme
tilfelle hvor den skadelidte kan gjøre ansvar gjeldende overfor tredjemann.

5.4 Isgang, Kjøving

I en rekke vassdrag er isganger et naturlig fenomen i samband med islegging og isløsning. Slike isganger er påregnelige og medfører sjelden skader av betydning.

Ekstraordinære isganger skyldes sterkt vekslende temperaturforhold. Store ismasser kan komme i bevegelse, flyte ut over elveprofilet og forårsake skader på bygninger, veger og jord. Ismasser kan også tette igjen elveløp, slik at det oppstår skader ved oversvømmelse og elvebrudd. Skader av denne art vil kunne regnes som naturskader. Årsakforholdet må imidlertid bringes på det rene. Her er det behov for sakkyndig uttalelse, bl.a. må det klargjøres om isgangen kan skyldes menneskelige inngrep i vassdraget.
Nødvendig materiale for vurdering av skadene vil ellers variere fra sak til sak.

Kjøving er et vinterfenomen i mindre vassdrag. Det skyldes at vinteravløpet fryser og tetter hele elveprofilet. Vanligvis vil vannet "skjære seg ned", slik at problemene blir eliminert. I unntakstilfelle kan vannet flyte ut av profilet og islegge store områder. Dette kan føre til jordskader, vann i kjellere m.v.

Kjøving kan forhindres eller reduseres ved forskjellige tiltak, og vil derfor bare i helt ekstraordinære tilfelle kunne betraktes som naturskader. Sakkyndig uttalelse vil være nødvendig.

6. KONTAKTADRESSER

Er det øyeblikkelig fare for at naturulykke skal inntreffe eller har inntruffet, skal politiet eller lensmannen varsles. Disse er lokalt ansvarlig i Redningstjenesten, som dekker ulykker og naturskader over hele landet. Politiet/lensmannen sørger for at hjelpeinstanser snarest mulig blir koblet inn. Ved større flomskader, skred m.v. skal de skadelidte følge disse retningslinjer:

I erstatningsspørsmål går henvendelsen til vedkommende forsikringsselskap, når det gjelder skadeobjekter som er forsikret mot brann.

For ting som ikke kan forsikres, går henvendelsen til lensmannen eventuelt byretten. Disse sakene behandles av Statens naturskadefond.

Henvendelse om bistand til større sikringstiltak mot oversvømmelse, flom og flomskred rettes til ansvarlig vassdragsmyndighet i vedkommende distrikt.

Henvendelse om økonomisk bistand ved andre typer naturskader rettes til vedkommende kommune.

Kontaktadresser:

Lensmann/politi. Se øyeblikkelig hjelp i telefonkatalogen.

Kommuner, teknisk etat: Se telefonkatalogen.

Forsikringsselskapene, se polisen.
Alle skadeselskaper er medlemmer av Norsk naturskadepool. Skader skal alltid behandles i hvert enkelt selskap.

Statens naturskadefond
Postboks 8140, Dep., 0033 OSLO 1
Tlf: 02 41 49 50
NB! Alle henvendelser skal normalt skje via lensmannen for vedkommende distrikt, eventuelt byretten.

Norges vassdrags- og energiverk:
Flomvarsling: 02 95 93 60
Telefonen er betjent i kontortiden i normalsituasjoner. Kontoret har døgnvakt i krisesituasjoner.
Hovedkontor: Postboks 5091, Majorstua, 0301 OSLO 3
Tlf. sentral: 02 95 95 95
Telefax NVE: 02 95 90 00
" Forbygningsavdelingens hovedkontor: 02 95 90 02

Regionkontorene for henvendelser og bistand:

REGION SØR, foreløpig Oslo,
for Rogaland, Vest- og Aust-Agder, Telemark, Buskerud og Vestfold.
Adresse, tlf. og telefax som hovedkontor.

REGION ØST, foreløpig Oslo,
for Oppland, Hedmark, Akershus og Østfold.
Adresse, tlf. og telefax som hovedkontor.

REGION VESTLANDET, Førde
for Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane og Hordaland.
Adresse: Postboks 53, 6801 FØRDE
Telefon: 057 21 244
Telefax: 057 26 490

REGION MIDT-NORGE, Trondheim
for Nord- og Sør-Trøndelag
Adresse: Vestre Rosten 81, 7075 TILLER
Telefon: 07 84 78 30
Telefax: 07 88 55 16

REGION NORD-NORGE, Narvik
for Nordland, Troms og Finnmark
Adresse: Postboks 394, 8501 NARVIK
Telefon: 082 44 125
Telefax: 082 47 064

Anm.: I en overgangstid administrerer Region Midt-Norge nordre del av Møre og Romsdal og søndre del av Nordland.

Andre viktige adresser:

Norges Geotekniske Institutt (NGI)
Postboks 40, Tåsen, 0801 OSLO 8
Tlf. 02 23 03 88
Telefax: 02 23 04 48

Det Norske Meteorologiske Institutt (DNMI)
H.H. Abelsveg 40, 0371 OSLO 3
Tlf. 02 60 50 90

Statens Kartverk, Monserudveien, 3500 HØNEFOSS
Tlf. 067 24 100.

7. SAKSGANG, NATURULYKKER

7.1 Redningstjenesten

Redningstjenesten koordineres administrativt av Justis- og politidepartementet og omfatter land-, sjø- og flyredningstjeneste. Den utøves som et samvirke mellom offentlige og private institusjoner under ledelse av 2 hovedredningssentraler, 54 lokale redningssentraler (knyttet til politikammerne) og 16 flyredningssentraler.

Hovedredningssentralene som er lokalisert til Stavanger (Sola) og Bodø er sammensatt av et kollegium med politimesteren som leder og representanter for lufttrafikktjenesten, Sjøforsvaret, Luftforsvaret og Televerket.

Redningstjenestens rådgivere består av representanter for en rekke private og offentlige institusjoner.

Det er også fast ansatt redningspersonell ved hovedredningssentralen, og disse er underlagt redningsledelsen.

Hovedredningssentralene varsles ved større redningstilfeller og orienteres om mindre. Varsling skjer over telefon, radio, telex eller annen måte.

Lokale redningssentraler består av en redningsledelse med politimesteren (eller hans stedfortreder) som leder.

Redningsledelsen er sammensatt av representanter for Brannvesenet, Helsevesenet, Havnevesenet, Forsvaret, Televerket, og evt. Lufttrafikktjenesten. Politimesteren kan også etter behov peke ut rådgivere fra andre institusjoner.

De lokale redningssentraler varsler uten opphold vedkommende hovedredningssentral ved et hvert redningstilfelle og leder eventuelle redningsaksjoner i eget område inntil hovedredningssentralen treffer annen bestemmelse.

7.2 Forsikringsselskapene, Norsk Naturskadepool

NORSK NATURSKADEPOOL

Ifølge lov om naturskadeforsikring er ting som er brannforsikret samtidig forsikret mot naturskade. Det forsikringsselskap, som har brannforsikring, krever også inn premien og foretar skadeoppgjør under naturskadeforsikringen. Blant annet for å få lik behandling av alle naturskader, har forsikringsselskapene dannet et fellesorgan Norsk Naturskadepool.

Skadebehandling og oppgjør etter enhver naturskade foregår etter Naturskadepoolens retningslinjer, uansett hvilket selskap som har forsikringen. Her er de viktigste punktene:

HVA ER NATURSKADE?

Med naturskade forstås skade som direkte skyldes naturulykke ved skred, storm, flom, stormflo, jordskjelv eller vulkanutbrudd.

Her tar vi for oss flom og skred.

FLOM

Flom inntreffer ofte i forbindelse med kombinasjon av regn og snesmelting. Det er flom når bekker, elver og innsjøer (vassdrag) oversvømmes. Tilbakeslag fra privat eller offentlig ledning, som skyldes for liten kapasitet, er ikke flom, heller ikke overflate-vann som trenger inn i bygning på grunn av dennes plassering i terrenget.

SKRED

Et skred kan bestå av jord, stein, leire og sne. Steinsprang eller blokkefall regnes også som skred. Telepress og jordtrykk omfattes ikke av skredbegrepet. Setning og synking i grunnen, mindre utrasinger og utglidning av fyllinger er også unntatt.

GENERELLE UNNTAK

Loven bestemmer at erstatning ikke kan ytes for skade som skyldes frost, tele, tørke, nedbør, snetyngde og isgang. Det samme gjelder skade som skyldes dyr, insekter, bakterier, sopp, råte o.l.

REDUKSJON I ERSTATNINGEN

Etter loven kan erstatningen settes ned eller helt falle bort når skadens inntreden eller omfang helt eller delvis skyldes svak konstruksjon, dårlig vedlikehold eller tilsyn, eller når den skadelidte kan lastes for at han ikke forebygget skaden eller hindret dens omfang.

NATURSKADEFORSIKRINGEN OMFATTER:

Ting som vanligvis kan brannforsikres såsom alle typer bygninger med gjerde og flaggstang, kaier og slipper av tre, fiskehjell og fiskehesjer som hører sammen med annet byggverk, tribuner, hoppbakker o.l.
Maskiner, kraner o.l.
Løsøre

NATURSKADEFORSIKRINGEN DEKKER IKKE:

Skade på ting som ikke kan brannforsikres, samt skade på grunn, skogsvirke, avling på rot, båter, fiskeredskap i sjøen, biler og tilhengere, m.v.

Oppramsingen er ikke uttømmende.

Naturskader på en del av disse objekter kan søkes erstattet av Statens naturskadefond.

MELDING OM SKADE

Det er viktig at skaden meldes raskest mulig til selskapet.

BESIKTIGELSE OG TAKST

Naturskader skal alltid besiktiges. Takstmannen vil avtale tid for besiktigelse. Alle forhold vedrørende skaden vil bli vurdert.

REPARASJON AV SKADEDE TING

Vurdering av riktig utbedringsmåte etter naturskade er ofte vanskelig. Det bør derfor ikke settes igang opprydding eller reparasjonssarbeider før omfanget og årsaken til skaden er klarlagt. Direkte redningstiltak for å begrense skaden er alle forpliktet til å utføre.

HVORDAN FASTSETTES ERSTATNINGEN? SKJØNN

På grunnlag av skademelding, besiktigelsesrapport, prisoverslag og andre innkomne opplysninger fremsetter forsikringsselskapet et oppgjørsforslag basert på reglene i vilkårene. Er skaden stor eller særlig vanskelig å vurdere, kan saken avgjøres ved skjønn. Det betyr at uavhengige skjønnsmenn verdsetter utbedringskostnaden.

UTBETALING AV ERSTATNING

Så snart alle nødvendige opplysninger foreligger, blir skaden gjort opp. Er det avtalt at skaden skal dekkes etter regning, må denne innsendes før oppgjør kan foretas.

ANKENEMNDA FOR STATENS NATURSKADEFOND

Har selskapet avslått erstatning med den begrunnelse at det ikke foreligger naturskade, kan avgjørelsen klages innen for:

Ankenemda for Statens naturskadefond,
Postboks 8140 Dep., OSLO 1
Tlf: 02 41 49 50

Likeså kan selskapets avgjørelse innankes for ankenemnda hvis det er foretatt reduksjoner i oppgjøret. Klagefristen er en måned fra mottatt brev.

FORBRUKERNES FORSIKRINGSKONTOR

Feil på andre områder enn de som kan klages inn for Ankenemnda for Statens naturskadefond, vil kunne behandles av Forbrukernes Forsikringskontor. Kontoret er opprettet etter avtale med Forbrukerrådet og Norges forsikringsforbund. Forbrukernes Forsikringskontor står fritt i forhold til begge organisasjoner, og har egne jurister med forsikring som sitt spesialområde. Rådgivningen er gratis.
Kontoradresse er: Bygdøy alle 19, 0262 Oslo 2,
Telefon 02 55 86 60.

7.3 Statens naturskadefond

1 GENERELT

Statens naturskadefonds innsats er regulert av bestemmelsene i Naturskadeloven samt forskrifter i medhold av loven.

Styret for Statens naturskadefond vil presisere at den praksis som har vært fulgt ved behandling av flomskadesaker i Statens naturskadefond er basert på Landbruksdepartementets tilråding av 27. januar 1961, Ot.prp. nr. 36 (1960-61) der det på side 13, første spalte nest siste avsnitt heter:

"Ved flom forstår utvalget flom i vassdrag. Departementet finner at denne definisjon i mange tilfelle vil være for snever. Ved å følge denne ville en utelukke en rekke tilfelle fra erstatning som i dag er gjenstand for stønad av naturskademidlene. Under vedvarende intens nedbør i brattere terreng vil det således kunne oppstå betydelige flomskader uten at vannet har hatt noen forbindelse med et vassdrag, og det vil kunne virke urimelig å stille skadelidte som rammes på denne måten ugunstigere enn dem som i følge bestemmelsene i første ledd, får et krav på erstatning. Derimot mener departementet at utvalgets begrensning bør opprettholdes når det gjelder skade innen regulert område med utbygget kloakknett."

Det økonomiske grunnlag for ytelser fra Statens naturskadefond blir i henhold til lovens bestemmelser framskaffet ved offentlig takst ved lensmannsskjønn eller rettslig skjønn i skadesaker som gir skadelidte krav på erstatning. I saker som kan gi grunnlag for tilskott fra fondet, må søkeren og kommunen framskaffe kostnadsoverslag eller anbud for de kostnader som er aktuelle.

I skadetilfeller der bare en eiendom er rammet av skade eller fryktes utsatt for naturulykke, vil det vanligvis være eieren eller brukeren som har hovedinteresse av at tiltak iverksettes i "samråd" med lensmannsskjønnets medlemmer eller med kommunens tekniske etat.

Dersom det er behov for spesielt sakkyndig bistand i slike saker, kan dette ordnes/dekkes helt eller delvis med midler fra fondet. Statens naturskadefond er ikke forutsatt å ha egne sakkyndige tjenestemenn og vil derfor i samråd med kommunene engasjere det sakkyndige firma som anses best egnet i den konkrete skadesituasjon. Etter Naturskadeloven er det vedkommende kommune som forutsettes å være Statens naturskadefonds "distriktsrepresentant", når det gjelder praktisk kontrollmyndighet m.v. i naturskadesaker. Kommunen må samordne og eventuelt ta avgjørelse om praktiske tiltak i forbindelse med naturulykke.

Dette utelukker likevel ikke at Statens naturskadefonds formann ("eller den faste leder i fondets sekretariat") innen de økonomiske rammer som fondet til enhver tid gir, kan gi øyeblikkelig "signal" om økonomiske ytelser som kan forventes fra fondet.

2 BEHANDLING AV SAKER SOM GJELDER NATURSKADE OG SOM SKAL FREMMES FOR STATENS NATURSKADEFOND.

a. Erstatning for naturskade

Erstatning kan ytes for naturskade på fast gods og løsøre til eiere med fast bosted i Norge. Melding om skaden må gis til lensmannen eller byretten senest 4 uker etter at skaden har inntruffet. Lensmannen (eller byretten) avholder takst, i medhold av skjønnslovens bestemmelser. Skadelidte skal innkalles til taksten. Etter at det eventuelt har vært overskjønn, går saken til Statens naturskadefonds styre, som kan gjøre vedtak om erstatning i medhold av naturskadeloven. Rutinemelding om flomskader sendes NVE.

Fondstyrets vedtak går til skadelidte, som vurderer erstatningen og eventuell klage. Klage må innsendes innen 1 måned til Ankenemda for Statens naturskadefond. Klage over Fondstyrets vedtak går enten til Ankenemda eller til Landbruksdepartementet.

Utbedringsarbeidene i henhold til taksten, skal godkjennes av lensmann (byretten) eventuelt i samråd med sakkyndige.

Erstatningene utbetales av Statens naturskadefond gjennom Finansdepartementet.

b. Tiltak til sikring mot naturskade

Statens naturskadefond kan gi tilskott til sikring mot naturskade. Søknad skal sendes til kommunen, som tar stilling til den tekniske og økonomiske siden. Kommunen tar saken opp med Statens naturskadefond, som eventuelt gir saken en foreløpig behandling som "faresak".

Fondet kan gi tilskott til sakkyndig bistand. I flomskader blir NVE's Forbygningsavdeling vanligvis koblet inn.

Etter foreløpige undersøkelser vurderer søker eller kommunen om det skal utarbeides planer for tiltak. Kommunen tar stilling til eventuell økonomisk medvirkning i sikringstiltaket.

Statens naturskadefonds styre behandler søknaden om tilskott i henhold til eget skjønn og tidligere praksis. Det blir utformet tilsagn om tilskott med aktuelle betingelser.

Saken går tilbake til kommunen, som fatter endelig vedtak om tilskott. Deretter blir sikringsarbeidet utført på søkers eller kommunens regning.

På grunnlag av ferdigattest fra sakkyndig og kommunens tekniske etat utbetaler Statens naturskadefond sitt tilskott.

7.4 Norges vassdrags- og energiverk, Forbygningsavdelingen

1 GENERELT

Arealer, bebyggelse eller andre verdier langs vassdragene (elv, bekk, innsjø) kan være utsatt for skader ved flom, isgang, utgraving eller forsumping. Til utbedring eller sikring kan det gis statlig bevilgning eller tilskott over NVE's budsjett.

Tiltakene må avpasses etter omfanget av skadene og verdiene som blir berørt. Flomskader p.g.a. oversvømmelse kan forhindres ved tiltak som enten tar sikte på å senke vannstanden (forbedre avløpsforholdene), eller ved å demme inn området ved flomverker (diker).

Tiltak for å hindre erosjon består i å dekke utsatte elveskråninger med et lag av sprengt stein eller grov grus, supplert med tilplanting og tilsåing. Slike tiltak kan også være nødvendig for å sikre mot utglidninger og skred langs vassdrag. Hvor elveløpene er ustabile med stort fall, stor masseføring, mange flomløp osv. kan det bli nødvendig med omfattende korreksjons- og forbygningsarbeider. Ofte må det bygges terskler av sprengt stein for å hindre bunnerosjon.

2 SAKSGANG

SØKNADER om bistand skrives på fastsatt skjema som kan fåes i kommunen eller ved NVE's kontorer. Søknaden sendes via kommunen til NVE.

BEFARING foretas snarest. NVE tar normalt kontakt med fylkets miljøvernavdeling og med andre interesser etter sakens art og omfang. Vanligvis blir det nødvendig med undersøkelser og oppmåling. Søkerne må bekoste håndlangerhjelp. På grunnlag av undersøkelser og beregninger utarbeides plan med kostnadsoverslag for de tiltakene som er nødvendige.

PLANENE sendes via fylkesmannen til blant andre kommuner, landbruksmyndigheter, fiskerisakkyndige og naturverninstanser, i første rekke for å få avveiet fordeler og ulemper ved tiltakene.

VASSDRAGSLOVEN har bestemmelser angående tiltak i vassdrag. Det er forbudt å gjennomføre tiltak som kan medføre skade eller fare for andres eiendommer eller rettigheter eller for almene interesser. Det kan i visse tilfelle være nødvendig med tillatelse for å gjennomføre et tiltak. Vi viser spesielt til bestemmelsene i §§ 8, 104-106, 112, 129.

BEVILGNINGENE til forbyggings- og flomskadetiltak skjer over NVE's budsjett, ofte med tilskudd fra Landbruksdepartementet, vegvesenet eller andre. Som følge av utilstrekkelige bevilgninger er det ofte lang ventetid. Kommunen må avgi et "Skjemavedtak" som omfatter forpliktelser vedrørende erstatningskrav, vedlikehold og tilsyn. Distriktet (kommuner, grunneiere) må betale 25% av utgiftene.

ARBEIDENE UTFØRES i Forbygningsavdelingens regi, dels med egne maskiner og spesialarbeidere, dels ved lokale entreprenører.

3 ANDRE TILTAK I VASSDRAG

NVE bistår også med andre oppgaver, som terskeltiltak, faregrenser, flomberedskap, opprydding i vassdrag, service-virksomhet i forbindelse med tiltak i vassdrag, blant annet utbygging, fiske, naturvern, veger, uttak av masser m.v. Henvendelse kan skje til NVE's kontorer.

8 SAMORDNING AV INNSATS VED NATURULYKKER

Arbeidsgruppen har vært opptatt av å få til bedre samordning av innsatsen fra forsikringsselskapene, Naturskadefondet og NVE for å hindre eller redusere naturulykker og yte bistand i en katastrofesituasjon. Vi skal først se på hvilke muligheter de enkelte etater har.

8.1 Forsikringsselskapene, Norsk Naturskadepool

Utgifter til redning, forebygging og sikring. Er forsikret ting skadet eller direkte truet ved utløst naturulykke, dekkes nødvendige redningsutgifter inntil forsikringsverdien av truet risiko.

En skredskade er forsikringsselskapenes ansvar inntil utviklingen i en skade er stanset, og situasjonen er konsolidert. Det innebærer at påfylling av stabiliserende masser blir dekket så sant kostnadene er forsikringsmessig forsvarlige. En eventuell grensegang mellom hva som skal betales av Statens naturskadefond og selskapene må avgjøres ut fra hvor mye av sikringskostnadene som har varig verdi. Slikt sikringsarbeid har høyeste prioritet.

Forsikringselskapene har ressurser til å påta seg arbeid og kostnader på kort varsel. Dette må benyttes til å gi forsikringstakerne den nødvendige hjelp og støtte i en katastrofesituasjon. Forsikringsselskapene har også mulighet for å gå inn når noe er direkte truet.

Vilkårene har unntak for utgifter til forebygging, sikring, flytting eller andre tiltak som ikke har direkte sammenheng med forsikret byggverk eller løsøre.

8.2 Statens naturskadefond

Statens naturskadefonds ordninger for erstatning og tilskott i medhold av Naturskadeloven baseres på at den enkelte skadelidte, eller eventuelt kommunen i samråd med grunneiere m.v., bestemmer at et eller flere tiltak skal iverksettes. Ytelser fra fondet blir deretter fastsatt av fondsstyret i henhold til Naturskadelovens bestemmelser og de bevilgninger som til enhver tid stilles til disposisjon fra Stortinget/Landbruksdepartementet.

Sekretariatet i Statens naturskadefond ser det derfor som en klar forutsetning at det på "distriktsnivå" er kommunen som må være "samordningsorgan" i katastrofesituasjoner etter flom- og skredulykker. Dette skal ikke være til hinder for at Statens naturskadefond i gitte situasjoner innen rimelig tid vil kunne være representert på skadestedet ved et medlem av fondsstyret eller ved en ansatt i fondets sekretariat.

Det samordnende kontaktorgan er forutsatt å være "den øverste ledelse" i vedkommende kommune, i naturlig samarbeid med politi- og lensmannskontorene. Kommunen og/eller lensmannen (evt. byretten) kan ta direkte kontakt til sekretariatet for Statens naturskadefond.

På grunnlag av vurdering fra teknisk sakkyndig, kan fondet gå inn med tilskott til katastrofeinnsats.

8.3 NVE

NVE's oppgaver i en beredskaps- og krisesituasjon vil dels være rådgivende og dels operativ virksomhet.

Hydrologisk avdeling har progonosekontor som varsler flom. I krisesituasjoner vil kontoret ha døgnvakt som kan informere om flomutvikling og være behjelpelig med kontaktadresser.

Forbygningsavdelingen har faglig ekspertise ved hovedkontor og 5 regionkontorer, samt anleggsingeniører og spesialarbeidere med maskiner og utstyr plassert sentralt i distriktene. Regionkontorene har verdifull kjennskap til områder som normalt er utsatt for flom og skred. De har også oversikt over ressurser som er tilgjengelige og de kan yte rask bistand i krisesituasjoner.

Når naturulykke truer eller har inntruffet, kan regionkontorene gå inn med direkte hjelp i form av mannskap, maskiner og økonomiske midler. Det kreves samarbeid med kommunen, som må forskuttere midler og avgi garanti mot erstatningskrav i forbindelse med krisetiltakene. Midlene vil normalt bli refundert når NVE's sikringsplan foreligger. Saken må ha en viss størrelse for at NVE skal dekke kostnaden.

9 OPPSUMMERING

9.1 Forebygging av skade

Den beste form for beredskap og sikkerhet mot naturulykker ligger i det forebyggende arbeidet. Krisesituasjoner kan unngås hvis det blir tatt nødvendige hensyn ved arealdisponering.

NVE bistår med planlegging, yter midler og forestår utførelse av tiltak for sikring mot flom og skred. Statens naturskadefond kan gi tilskott på grunnlag av sakkyndige uttalelser. Det er etablert tilfredstillende samarbeid mellom disse etater.

Naturskadefondet kan også gi tilskott til fraflytting av farlige områder.

Norges geotekniske institutt (NGI) utarbeider, med midler fra Naturskadefondet, kart som viser fareområder for steinsprang og snøskred. Det utarbeides også kart over områder som er truet av leirskred.

NVE arbeider med informasjon om flomutsatte områder langs hovedvassdragene.

9.2 Innsats når naturulykker har inntruffet

Ved større ulykker på grunn av flom eller skred vil arbeidsgruppen anbefale at disse retningslinjer blir fulgt:

a Lensmannen (eller byretten) varsles omgående.

b Lensmannen oppretter i samråd med kommunen et felleskontor for å samordne innsatsen. Han informerer Statens naturskadefond om situasjonen.

c Det tas kontakt med sakkyndige.
Normalt vil det være NVE, kontakt tas via hovedkontoret eller regionkontorene. Ved skred vil NGI yte bistand i samråd med Naturskadefondet.

d Skadelidte må ta kontakt med sitt forsikringsselskap. Ved store ulykker etablerer forsikringselskapene samarbeid, f.eks. ved felleskontor for takstmenn og med informasjonsbistand for skadelidte.

9.3 Samordning

Arbeidsgruppen mener at disse retningslinjer vil gi grunnlag for tilfredsstillende samarbeid. Felleskontoret må fungere som kontaktledd, også overfor forsikringsselskapene. Med de muligheter som finnes i ordningene for de enkelte etater, vil kontoret kunne skaffe både ekspertise og midler i krisesituasjoner.

Ved mindre ulykker vil den skadelidte selv måtte ta kontakt om bistand, eventuelt med assistanse fra kommunen. I slike tilfelle vil samarbeid mellom aktuelle etater kunne etableres ved direkte henvendelse.

Denne serien utgis av NVE-Vassdragsdirektoratet.

Adresse: Postboks 5091 Majorstua 0301 Oslo 3.

I PUBLIKASJONSSERIEN ER UTGITT:

Nr. V. 1. D. Lundquist, L.-E. Petterson, E. Skofteland, N. R. Sælthun: Beregning av dimensjonerende og påregnelig maksimal flom. Retningslinjer. (32 s.) 1986.

" 2. J. A. Eie, O. Fossheim, Å. Hjelm-Hansen: "Nytt rundskriv 36". Vassdragsreguleringsloven - krav til søknader. (39 s.) 1986. (Erstattet av nr. V-10).

" 3. T. Jensen: Hydroelectric Power in Lesotho. (35 s.) 1987.

" 4. B. Aspen, T. Jensen, H. Stensby: Nyttbar vannkraft pr. 01.01.87. Vannkrafttilgang fram til år 2000. (75 s.) 1987. Utgått.

" 5. Bård Andersen: Biological and technical efforts to protect against nature damages and to improve conditions of living in Norway. (6 s.) 1987.

" 6. Per Einar Faugli (red): FoU i Jostedøla - seminarrapport. (249 s.) 1987.

" 7. Ola Kjeldsen (red.): Glasiologiske undersøkelser i Norge 1984. (70 s.) 1987.

" 8. Tron Laumann: En dynamisk modell for isbreers bevegelse. (37 s.) 1987.

" 9. Jon Arne Eie, Bjørn-Thore Amundsen: Biotopjusterings-prosjektet. Status 1987. (21 s.) 1988.

" 10. J. A. Eie, O. Fossheim, Å. Hjelm-Hansen: Nytt rundskriv 36. Retningslinjer: Konsesjonssøknader vedr. vassdragsreguleringer. (20 s.) 1986-88.

" 11. K. Wold (red.): Lomenprosjektet. Råkdannelse ved utslipp i innsjøer. (98 s.) 1988. Utgått.

" 12. Ø. A. Tilrem, H. A. Viken: Instruks for vannføringsmåling med flygel. (50 s.) 1988.

" 13. T. Laumann, N. Haakensen, B. Wold: Massebalansemålinger på norske breer 1985, 1986 og 1987. (46 s.) 1988.

" 14. B. Krokli: Analyse av lavvannføringer. (46 s.) 1988.

" 15. I. K. Engen: Flommen på Sør- og Østlandet i oktober 1987. (37 s.) 1988.

" 16. H. Ytterstad (red.): Erfaringer fra flomvarsling 1988. (21 s.) 1988.

ISSN: 0802-0191

" 17. Per Einar Faugli (red.): FoU-program 1988-1992. (57 s.) 1988. Utgått

" 18. Vidar Nebdal Svendsen: Flomavledning ved dammer. Erfaringer fra oktoberflommen 1987. (24 s.) 1989.

" 19. V.N. Svendsen, E. Torblaa: Karbonatisering av betong, et problem på norske dammer? (21s.) 1989.

" 20. V.N. Svendsen, E. Torblaa: Alkali - tilslagreaksjoner i norske betongdammer. (33s.) 1989.

" 21. B. Jakobsen, T. Herfjord: A case study on optimal water management of small catchments, Aaros river in Norway. (20s.) 1989.

" 22. S. Homstvedt: Nedbørfelt i vassdragsregisteret. 1989. (kr. 250,-).

" 23. M. Flood, T. Jensen, H. Stensby, S. Norbom, J. Slapgård: Mulig vannkrafttilgang fram til år 2005. (77s.) 1989.

" 24. S. Homstvedt (red): Vassdragsregisterets kartbok (137s.) 1990. (kr. 1 100,-).

" 25. B. Jakobsen, T. Herfjord: Vannbruksplan for Årosvassdraget. (42s.) 1990.

" 26. P. E. Faugli: Vassdragsforskning mot år 2015. (234s) 1990.

" 27. G. Berg, P.E. Faugli (red): Etterundersøkelsesprogrammet-statusrapport. (89s.) 1990.

" 28. J.A. Eie, J. Brittain: Biotopjusteringsprogrammet-status 1988. (54s) 1990.

" 29. J. Brittain, J.A. Eie: Biotpjusteringsprogrammet-status 1989. (49s) 1990.

" 30. N.R. Sælthun, J. Bogen, M.H. Flood, T. Laumann, L.A. Roald, A.M. Tvede, B. Wold: Klimaendringer og vannressurser. (105s) 1990.

" 31. B. Andersen: Naturulykker, flom og skred. Samordning av innsats. Rapport fra arbeidsgruppe. (16s) 1990.

ISSN: 0802-0191